

MORES VAN DE MANNENKUS

trend

De warme omgang tussen mediterrane mannen sijpelt door in het koude Nederland. Meneer kust meneer steeds vaker.

tekst JEROEN KLEIJNE illustratie TZENKO STOYANOV

In Marokko of Italië is het normaal:

mannen die elkaar begroeten met een of meer kussen. In Nederland maakt de 'mannenkus' als begroeting een langzame opmars door. Sommige mannen moeten niets hebben van deze geïmporteerde intimiteit, anderen kussen bijna alle mannen die ze ontmoeten. Wat zijn de mores van de mannenkus? Op een feestje zie je het soms onverwacht gebeuren. Ineens is daar een vent die de aanwezige mannen niet gewoon een stevige hand geeft, maar net als de vrouwen drie kussen op de wang. Voor veel mannen is het kussen van mannen op zijn minst even wennen. Walter Mendel (44) heeft er bewust voor gekozen, vertelt hij enthousiast. 'Ik ging als kind vaak met mijn ouders op vakantie naar de landen rond de Middellandse Zee. Ik zag dat mannen daar veel makkelijker met elkaar omgingen, en elkaar ook kusten. Met veel warmte en hartelijkheid, terwijl het toch allemaal macho's zijn. Ik vond het wel stoer. Ik heb dat altijd onthouden en toen ik stevig genoeg in mijn schoenen stond, zo rond mijn 23ste, heb ik het kussen van mannen geïntroduceerd in mijn vriendengroep. De reacties waren eerst een beetje verdeeld – 'hé

'Ik ben getrouwd met een Portugese en zag daar dat intimiteit tussen mannen heel normaal is'

joh, wat doe jij nou' – maar inmiddels is het in mijn vriendenkring volledig geaccepteerd. Alle mannen doen er aan mee.

Voor Ralf Horvers (49) begon het kussen van mannen op de middelbare school. Ralf en zijn vrienden wilden in de kantine en op het schoolplein graag laten zien dat ze hechter met elkaar omgingen dan de rest, herinnert hij zich. 'Ik denk dat het zoenen begon als grap. Een keertje uitproberen, kijken hoe mensen reageren. Daarna werd het langzaam normaal. Na school is het kussen als begroeting bij mij een hele tijd weg geweest, maar rond mijn 30ste begon ik er weer mee. Ik ben getrouwd met een Portugese vrouw en zag daar dat intimiteit tussen mannen heel normaal is. Vrienden van vroeger kwamen opnieuw in mijn leven en betekenden meer voor mij dan kennissen of 'demi-vrienden'. Vanaf dat moment wilde ik ze niet meer begroeten met alleen een hand of een schouderklop en werden het drie kussen.'

In zijn boek *Informalising. Manieren en emoties sinds 1890* schrijft socioloog Cas Wouters onder meer over de opkomst van het 'sociaal kussen' sinds de jaren zeventig. Wouters is ervan overtuigd dat het ook onder mannen steeds vaker

voorkomt. 'Het begint allemaal met emancipatie, waardoor de drempel voor intimiteit lager wordt. Gelijkwaardigheid tussen mannen en vrouwen schept een intiemere verhouding. De mannenkus zul je in Nederland vooral tegenkomen in groepen waar de emancipatie het verst is voortgeschreden. Het voelt een beetje raar als je in zo'n setting haar een zoen geeft en hem een hand. Dat is een tijd goed gegaan, maar zo langzamerhand moeten de mannen er ook aan geloven.'

Lichaamstaal-expert Frank van Marwijk ziet de mannenkus vooral voorbijkomen als begroeting. 'Bij mannen is het echt iets voor komen en gaan. Als een man op een verjaardagsfeestje vertelt dat hij net zijn rijbewijs heeft gehaald, zal zijn vriend niet opstaan om hem even drie kussen te geven. Terwijl ze dat bij een vrouw waarschijnlijk wel zouden doen. De mannenkus is geen kus van tederheid, maar wat steviger. Altijd op de wang, nooit op de mond. Even stevig vasthouden, met de handen op de schouders. Hoe steviger je greep, hoe meer je duidelijk maakt dat het niet intiem bedoeld is. Ik denk zeker dat de mannenkus gewoner is geworden, ook door de invloed van andere culturen waarin man-

en intiemer met elkaar zijn.' De Turks-Nederlandse schrijver Murat Isik is opgegroeid met de 'mannenkus'. 'Als kleine jongen werd ik al bij de be-roeping gezoend door mijn ooms, dus voor mij is dat normaal. Ik geef mijn vader en wagen altijd drie zoenen als ik zie. Ook mijn ooms en vaders even begroet ik zo. Maar mijn mannelijke vrienden zoen ik niet, tenzij het Turks-Nederlandse vrienden zijn die ik heel lang niet heb gezien. Oude mensen stellen het soms op prijs dat je de rug van hun hand kust, dat zien ze als een vorm van respect, maar net als mijn vader weiger ik dat. Als ze hun hand ophouden schud ik die gewoon vriendelijk.'

Net als Isik opgevallen dat Nederlandse mannen veel openlijker fysiek met elkaar zijn dan vroeger, vijftien jaar geleden. 'Als ze elkaar zien, omhelzen ze elkaar vaak in het openbaar en kloppen elkaar broederlijk op de rug. Heel af en toe zie ik ze elkaar bij wijze van begroeting ook zoenen in een café, maar dat blijft toch een grote uitzondering. Je ziet het ook geregeld op het voetbalveld: voetballers die scoren, worden door extatische ploeggenoten gekust tijdens het juichen. Vooral bij belangrijke doelpunten. Dat zag ik in mijn jeugd Jan Wouters niet zo snel doen bij Ronald Koeman.'

Maar ook is het in de kroeg en op verjaardagen voor de meeste mannen nog steeds niet normaal hun mannelijke vrienden te zoenen of meer kussen te geven bij een begroeting. Ivo van Leeuwen (21) ziet het bij medestuden-

'Als je gewoon zegt dat je geen zin hebt in dat gelebber, hoeft het nooit te leiden tot pijnlijke momenten'

ten nauwelijks gebeuren en doet het dus zelf ook niet. 'De enige die wel eens een kus geeft aan een man is een vriend van mij die homo is. Dat is het wel zo'n beetje. Mijn vrienden krijgen een stevige hand of een soort 'boks', wel vaak met zo'n eenarmige omhelzing erbij. Op straat zie ik wel eens twee Marokkaanse mannen elkaar een kus geven en daar is voor mij niks raars aan. Maar zelf ben ik het niet gewend. Vriendinnen krijgen een kus, vrienden een hand. Daarmee ben ik opgegroeid, dus dat is mijn logica.'

In het hoofd van Gerrit de Kruijff (65) is het ook nooit opgekomen om zijn vrienden te begroeten met drie kussen. Resoluut: 'Boys geef ik een hand of een klap op de schouder. Dat is het wel zo'n beetje. Als het echt in de mode zou zijn, zou ik het misschien ook wel doen. Met bepaalde goede vrienden, als ik weet dat ze er niet van gaan stuiten en het als vriendschap wordt gezien, weet je wel.'

Volgens Frank van Marwijk is dat ook meteen het enige onderdeel van de opkomst van de mannekus: de verwarring. Moet je er als man aan mee-doen? En hoe weet je wie je wel en niet moet kussen? 'Er blijven generaties of groepen mannen die er moeite mee hebben. Als je op een gegeven moment in een gezelschap bent met mensen uit verschillende generaties en er zit er een bij die het niks vindt, kan dat leiden tot een verwijdering. Die heeft geen zin in dat kleffe gedoe. Bovendien moet het bij

je persoon passen. Als je dat gevoel niet hebt, blijft het kussen onwennig.'

Ralf en Walter hebben er niet zoveel moeite mee om te bepalen welke mannen ze wel en niet een kus geven. Ralf, vol overtuiging: 'In elk geval alle mannen bij wie ik wat meer voel. Goede vrienden natuurlijk, maar ook hun vaders als ik met hen een goede band heb. Niet elke neef, maar wel mijn broer of een dierbare oom. Je voelt het op het moment dat je op iemand af loopt. Als je elkaar blij in de ogen kijkt – 'goed om je weer te zien' –, dan gebeurt het gewoon. Voor mij is het nooit ongemakkelijk.'

Walter: 'Ik doe het nooit bij een eerste ontmoeting. Dat is te veel *in your face*. Maar zodra de relatie hartelijk is of je vermoedt dat je elkaar vaker zult zien, doe ik het gewoon. Niet alleen in mijn directe vriendenkring, ook bij een goede collega die jarig is.'

De mannen die de handdruk blijven prefereren boven een of meer zoenen, kan socioloog Wouters geruststellen. 'Met sociaal kussen is het net als met andere vormen van informalisering: het zijn opties. Wanneer je als man andere mannen liever niet wilt zoenen, hoeft je geen sociale outcast te voelen.'

'Je kunt er met gemak onderuit. Het hangt erg af van de manier waarop je nee zegt. Als je gewoon zegt dat je geen zin hebt in dat gelebber of je maakt er een grapje van, hoeft het nooit te leiden tot pijnlijke momenten. Een kwinkslag doet wonderen.'